

Državljanstvo i putne isprave hrvatskih državljana

Antić, Filomena

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Šibenik University of Applied Sciences / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:187382>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-07**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI ODJEL

STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Filomena Antić

DRŽAVLJANSTVO I PUTNE ISPRAVE HRVATSKIH

DRŽAVLJANA

Diplomski rad

Šibenik, 2024.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI ODJEL
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

DRŽAVLJANSTVO I PUTNE ISPRAVE HRVATSKIH
DRŽAVLJANA

Diplomski rad

Kolegij: Policijsko upravno pravo

Mentor: mr. sc. Krešimir Nimac, nasl. v. pred.

Studentica: Filomena Antić

Matični broj studenta: 1219062530

Šibenik, lipanj 2024.

DRŽAVLJANSTVO I PUTNE ISPRAVE HRVATSKIH DRŽAVLJANA

FILOMENA ANTIĆ

Glama 18, Kistanje, antic.filomena438@gmail.com

Državljanstvo je specifičan pravni odnos, trajan prema svom karakteru, zasnovan između fizičke osobe i suverene države, na osnovi kojega nastaju određena prava i dužnosti. Uz državljanstvo prvenstveno vežemo načela stjecanja državljanstva, i to: načelo krvne veze (*ius sanguinis*), načelo područja (*ius soli*) i načelo prebivališta (*ius domicilii*). Navedena načela su temelj za stjecanje državljanstva većine zemalja, a tako i Republike Hrvatske. U Republici Hrvatskoj, Zakon o hrvatskom državljanstvu je temeljni akt kojim je uređeno pitanje državljanstva, koji nam detaljno i precizno daje odgovore na sva pitanja vezana za državljanstvo. No, i u Ustavu RH, kao temeljnom i najvišem propisu u RH, propisuje se: „Hrvatsko državljanstvo, njegovo stjecanje i prestanak uređuje se zakonom. Državljanin Republike Hrvatske ne može biti prognan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo, a ne može biti ni izručen drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije“. Iako je u radu riječ i o europskom građanstvu i državljanstvu određenih zemalja Balkana, u središtu je državljanstvo Republike Hrvatske, a uz koje vežemo putne isprave kojom hrvatski građanin dokazuje svoj identitet i hrvatsko državljanstvo.

(stranica 43 / slika 1/ tablica / 102 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: državljanstvo, stjecanje državljanstva, prestanak državljanstva

Mentor: mr. sc. Krešimir Nimac, nasl. v. pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 25.06.2024.

Polytechnic of Šibenik

Graduation thesis

Department of Administration

Professional graduate study Studies of Administration

CITIZENSHIP AND TRAVEL DOCUMENTS OF CROATIAN CITIZENS

FILOMENA ANTIĆ

Glama 18, Kistanje, antic.filomena438@gmail.com

Citizenship is a specific legal relationship, permanent according to its character, based between a natural person and a sovereign state, on the basis of which certain rights and duties arise. We primarily associate citizenship with the principles of acquiring citizenship, namely: the principle of blood relationship (*ius sanguinis*), the principle of territory (*ius soli*) and the principle of residence (*ius domicili*). The aforementioned principles are the basis for acquiring the citizenship of most countries, including the Republic of Croatia. In the Republic of Croatia, the Law on Croatian Citizenship is the fundamental act that regulates the issue of citizenship, which gives detailed and precise answers to all questions related to citizenship. However, the Constitution of the Republic of Croatia, as the fundamental and highest regulation in the Republic of Croatia, stipulates: "Croatian citizenship, its acquisition and termination shall be regulated by law." A citizen of the Republic of Croatia cannot be expelled from the Republic of Croatia, nor can his citizenship be revoked, nor can he be extradited to another country, except when a decision on extradition or surrender made in accordance with an international agreement or the *acquis* of the European Union must be carried out. Although the paper also deals with European citizenship and the citizenship of certain Balkan countries, the focus is on the citizenship of the Republic of Croatia, to which we attach the travel documents with which a Croatian citizen proves his identity and Croatian citizenship.

(pages 43 / figures 1/ tables / references 102 / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Sibenik

Keywords: citizenship, acquisition of citizenship, termination of citizenship

Supervisor: mr. sc. [Krešimir Nimac](#), nasl. v. pred.

Paper accepted: 25.06.2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DRŽAVLJANSTVO.....	3
2.1. Povijest državljanstva	3
2.2. Opća načela za stjecanje državljanstva.....	4
2.3. Dvojno ili višestruko državljanstvo	5
2.4. Pojam i položaj stranaca	6
3. DRŽAVLJANSTVO EUROPSKE UNIJE.....	8
3.1. Općenito o europskom građanstvu	8
3.2. Ciljevi uvođenja europskog građanstva.....	10
3.3. Stjecanje europskog građanstva.....	11
4. DRŽAVLJANSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	15
4.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva	17
4.1.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom.....	17
4.1.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem	18
4.1.3. Stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem.....	19
4.1.4. Stjecanje hrvatskog državljanstva po međunarodnim ugovorima.....	20
4.2. Prestanak hrvatskog državljanstva.....	21
4.2.1. Prestanak hrvatskog državljanstva otpustom.....	21
4.2.2. Prestanak hrvatskog državljanstva odricanjem.....	22
4.3. Utvrđivanje hrvatskog državljanstva	24
4.4. Evidencije o hrvatskom državljanstvu.....	30
5. DRŽAVLJANSTVO U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA	31
6. PUTNE ISPRAVE.....	39
6.1. Putovnica	39
6.2. Diplomatska ili službena putovnica.....	40

6.3. Putni list.....	41
7. ZAKLJUČAK.....	42
LITERATURA.....	44

1. UVOD

Kada čujemo pojam „državljanstvo“, svaki čovjek u glavi već ima neku „svoju“ definiciju tog pojma. No, sve te definicije ne odskakuju puno jedna od druge, samo je pitanje na koji se način doživljava taj pojam. Netko to povezuje prvenstveno s osjećajem pripadnosti i povezanosti s nekom državom, a nekima predstavlja samo pravni status koji pruža osnovna prava, obveze i privilegije. U definicijama državljanstva svakako možemo naći oba gledišta, i ono s pravne strane, ali i ono koje pojedincima predstavlja nešto više od samog pravnog odnosa.

U osnovi, državljanstvo zaista čini specifičan pravni odnos, trajan prema svom karakteru, zasnovan između fizičke osobe i suverene države, na osnovi kojega nastaju određena prava i dužnosti. Sa stajališta pojedinca, postojanje odnosa državljanstva znači vezivanje dotične pravne osobe za konkretnu državu na način da joj se formalnopravno priznaju sva prava (posebno politička prava) u toj državi, ali i nameću određene dužnosti pri čemu, u pravilu, za ostvarivanje prava i ispunjavanje dužnosti nije odlučujuće nalazi li se osoba stvarno na teritoriju države kojoj kao državljanin pripada ili ne.¹

Koncept državljanstva sastoji se od tri glavna elementa ili dimenzija. Prvi je državljanstvo kao pravni status, definiran građanskim, političkim i društvenim pravima gdje je građanin pravna osoba koja je slobodna postupati u skladu sa zakonom i koja ima pravo zahtijevati zaštitu zakona. To ne mora značiti da građanin sudjeluje u formuliranju zakona, niti zahtijeva da prava budu ujednačena među građanima. Drugi smatra građane posebno političkim akterima koji aktivno sudjeluju u političkim institucijama društva. Treći se odnosi na građanstvo kao članstvo u političkoj zajednici koja pruža poseban izvor identiteta. Dimenzija identiteta najmanje je jednostavna od svih triju dimenzija. Autori su skloni pod ovaj naslov uključiti mnogo različitih stvari vezanih uz identitet, individualni i kolektivni, te društvenu integraciju. Budući da subjektivni osjećaj pripadnosti građana, koji se ponekad naziva “psihološka” dimenzija građanstva, nužno utječe na snagu kolektivnog identiteta političke zajednice, to je vjerojatno neizbježno. Ako dovoljno građana pokazuje snažan osjećaj pripadnosti istoj političkoj zajednici, društvena je kohezija očito ojačana.²

¹ I. Borković, *Upravno pravo*, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002., str. 165 - 167.

² <https://plato.stanford.edu/entries/citizenship/> (pristupljeno 26.04.2024.)

Međutim, budući da je mnogi drugi čimbenici mogu spriječiti ili potaknuti, socijalnu integraciju treba promatrati kao važan cilj (ili problem) koji građanstvo želi postići (ili riješiti), a ne kao jedan od njegovih elemenata.

Odnosi između triju dimenzija su složeni: prava koja građanin uživa djelomično će definirati raspon dostupnih političkih aktivnosti dok će objašnjavati kako državljanstvo može biti izvor identiteta jačanjem njezina osjećaja samopoštovanja. Snažan građanski identitet sam po sebi može motivirati građane da aktivno sudjeluju u političkom životu svog društva. Činjenica da različite skupine unutar države ne dijele isti osjećaj identiteta prema 'svojoj' političkoj zajednici može biti razlog za argumentaciju u korist diferencirane raspodjele prava. Razlike između koncepcija građanstva usredotočuju se oko četiri neslaganja: oko precizne definicije svakog elementa (pravnog, političkog i identiteta); nad njihovom relativnom važnošću; nad kauzalnim i/ili pojmovnim odnosima među njima; preko odgovarajućih normativnih standarda.

U ovom ću se radu bazirati na državljanstvo Europske unije, poznato pod pojmom europsko građanstvo, a još ću detaljnije prikazati državljanstvo Republike Hrvatske te kratko analizirati i usporediti s državljanstvom zemalja zapadnog Balkana.

2. DRŽAVLJANSTVO

U uvodu sam već navela definiciju državljanstva, a u ovom ću poglavlju detaljnije predstaviti taj pojam. Na početku ću pisati o povijesti državljanstva, zatim o dvojnog i višestrukog državljanstvu te o položaju stranaca, što također ima bitne poveznice s državljanstvom.

2.1. Povijest državljanstva

Za državljanstvo kao pojam nailazimo na brojne definicije i sve se donekle svode na isto objašnjenje. No, rijetko se zapitamo kako je uopće došlo do ideje državljanstva te kako je ona realizirana. Povijest državljanstva seže unatrag tisućama godina, a razvoj ovisi o različitim kulturama i političkim sustavima. Pojam državljanstva prvi se put pojavio u gradovima i gradovima - državama stare Grčke, gdje se općenito odnosio na vlasnike imovine, ali ne i na žene, robove ili siromašnije članove zajednice. Građanin grčkog grada - države imao je pravo glasa i bio je podložan oporezivanju i vojnoj službi.³

Rimljani su također doprinijeli razvoju ideje o državljanstvu i to na način da su koristili državljanstvo kao sredstvo za razlikovanje stanovnika grada Rima od onih naroda čije je teritorije Rim osvojio i inkorporirao. Kako je njihovo carstvo nastavilo rasti, Rimljani su davali državljanstvo svojim saveznicima, a potom i narodima i drugim rimskim provincijama, sve dok 212. godine građanstvo nije prošireno na sve slobodne stanovnike carstva. Rimsko građanstvo dodijelilo je važne pravne privilegije unutar carstva.⁴

Koncept nacionalnog državljanstva praktički je nestao u Europi tijekom srednjeg vijeka, zamijenjen je sustavom feudalnih prava i obveza. U kasnom srednjem vijeku i renesansi, posjedovanje državljanstva u raznim gradovima i mjestima Italije i Njemačke postalo je jamstvo imuniteta za trgovce i druge privilegirane osobe od zahtjeva feudalnih gospodara. Moderni koncepti građanstva iskristalizirali su se u 18. stoljeću tijekom američke i francuske revolucije, kada je pojam građanin počeo sugerirati posjedovanje određenih sloboda u odnosu na prisilne moći apsolutističkih monarha. U Engleskoj se pojam građanin izvorno odnosio na

³ [Citizenship | Definition, History, & Facts | Britannica](#) (pristupljeno 07.03.2024.)

⁴ Ibid.

članstvo u okrugu ili lokalnoj općinskoj korporaciji, dok se riječ subjekt koristila za naglašavanje podređenog položaja pojedinca u odnosu na monarha ili državu.

Tijekom 20. stoljeća, mnoge zemlje proširile su prava državljana, uključujući žene i manjinske skupine. Globalne promjene u političkim i društvenim sustavima nastavile su oblikovati i redefinirati državljanstvo, uključujući pitanja migracija, ljudskih prava i supranacionalnih organizacija.⁵

2.2. Opća načela za stjecanje državljanstva

Načela stjecanja državljanstva su: načelo krvne veze (*ius sanguinis*), načelo područja (*ius soli*) i načelo prebivališta (*ius domicili*). Načelo krvne veze, odnosno *ius sanguinis*, podrazumijeva da dijete stječe državljanstvo svojih roditelja neovisno o tome gdje je ono rođeno i gdje ono, odnosno njegovi roditelji žive. Prema načelu područja (*ius soli*) dijete stječe državljanstvo one države na čijem je teritoriju rođeno bez obzira na državljanstvo njegovih roditelja, a načelo prebivališta (*ius domicili*) podrazumijeva stjecanje državljanstva one države na čijem području osoba prebiva.

Ius sanguinis je načelo karakteristično za europski pravni sustav. Većina je mišljenja da je upravo ovo načelo najraširenije, iako u praksi dolazi do rasprava o tome je li takvo mišljenje opravdano ili nije. Postoje određene prednosti načela *ius sanguinis* kao što su: sprečavanje apatridije, njegovanje političkih veza između djece i političkih zajednica njihovih roditelja itd. Kao negativna strana navodi se da je načelo *ius sanguinis* neadekvatno, povijesno i normativno nepotrebno. S razvojem medicine i tehnologije javio se novi problem, a to je primjer medicinski potpomognute oplodnje i surogat majčinstva jer u nekim državama to pitanje nije uređeno na adekvatan način te dolazi i do sukoba zakona. Nadalje, stjecanje državljanstva na temelju načela *ius sanguinis* dovodi do toga da djeca vrlo često slijede političku pripadnost i djelovanje svojih roditelja. Time se ne stvaraju pojedinci koji sami odlučuju u kojem smjeru žele ići, već se na temelju državljanstva njihovih roditelja može

⁵ Ibid.

očekivati na koji način će djelovati u političkoj zajednici. Smatra se da načelo *ius sanguinis* ne može udovoljiti suvremenim potrebama i da može biti zamijenjeno drugim sredstvima.⁶

Većina zemalja prihvaća *ius sanguinis* kao svoje temeljno načelo, dopunjujući ga odredbama za stjecanje državljanstva u slučaju kombinacije rođenja i prebivališta unutar zemlje, rođenja unutar zemlje roditelja koji su tamo rođeni i tako dalje. Odredbe zakona o državljanstvu koje se preklapaju često rezultiraju dvojnim državljanstvom, situacijom u kojoj osoba može biti državljanin dviju država. Alternativno, nedostatak jedinstvenih pravila o stjecanju i gubitku državljanstva ponekad dovodi do nedostatka državljanstva, odnosno položaja apatrida, što ću detaljnije objasniti u sljedećem odlomku.

2.3. Dvojno ili višestruko državljanstvo

Dvojno ili višestruko državljanstvo znači da pojedinac ima pravo ili je već dobio državljanstvo u više od jedne države. To može biti rezultat različitih faktora kao što su rođenje u jednoj državi, a roditelji su iz druge države; brak sa osobom iz druge države ili proces naturalizacije. Postoje različiti pravni i administrativni aspekti koji reguliraju ovo pitanje i razlikuju se od države do države. Osoba koja ima dvojno državljanstvo naziva se bipatrid, a osoba s državljanstvom dviju ili više država polipatrid. No, postoji i situacija kada je osoba bez državljanstva, a nju nazivamo apatrid.

U prošlosti je većina država stvorila stav da treba izbjegavati dvostruko državljanstvo, pa tako osoba nije mogla zakonski steći državljanstvo jedne države, dokle god se nije odrekla drugog državljanstva. Konvencija Vijeća Europe o smanjivanju slučajeva višestrukog državljanstva i vojnim obvezama u slučaju višestrukog državljanstva iz 1963. godine zauzela je stav da državljanin jedne države automatski gubi državljanstvo ako dobrovoljno stekne državljanstvo druge države. U današnje vrijeme višestruko državljanstvo sve više postaje prirodan način socijalnog i političkog uklapanja u novu sredinu, ali ujedno i održavanja tradicijskih veza sa starom domovinom.

⁶ Dumbrava, Costica, Bloodlines and Belonging: Time to Abandon *Ius Sanguinis*, Debating Transformations of National Citizenship, str. 73.-81., https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-92719-0_16.pdf, (pristupljeno stranici 07.03.2024.)

Kada je riječ o osobama s dvama ili više državljanstvima (bipatridima i polipatridima), svakako je nužno razlikovati kad se radi o situaciji da su oba, odnosno sva državljanstva koja osoba ima strana od situacije kad je među tim državljanstvima jedno domaće državljanstvo. Kada određena osoba ima više državljanstava, a jedno od njih je domaće državljanstvo, tada u pravilu vrijedi načelo isključivosti (primata) domaćeg državljanstva. Naime, radi se o načelu prema kojem domaće državljanstvo isključuje sva ostala državljanstva koja ta osoba ima, te se takva osoba pred domaćim tijelima ne može pozivati na neko svoje strano državljanstvo.⁷

Apatridi (a₁- + grč. *πατρις*: domovina) su osobe bez državljanstva koje ga nikada nisu imale ili su ga izgubile, a novo nisu stekle. Problemi koje uzrokuje bezdržavljanstvo nastojali su se riješiti sklapanjem međunarodnih sporazuma. Nakon I. svjetskog rata uvedena je tzv. Nansenova putovnica. U okviru UN-a donesene su Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva (1954.), koju je potpisala i RH, te Konvencija o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva (1961.).⁸ Navedena Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva definira osobu bez državljanstva kao osobu koju nijedna država, na osnovu svog zakonodavstva, ne smatra svojom državljanicom ili državljaninom. Članak 2. iste Konvencije definira opće obveze, odnosno da svaka osoba bez državljanstva ima obveze prema zemlji u kojoj se zatekne, što posebno podrazumijeva poštivanje njezinih zakona i propisa te mjera koje se poduzimaju radi održavanja javnog reda.⁹

2.4. Pojam i položaj stranaca

Stranac je naziv koji se obično odnosi na osobu koja nije državljanin određene zemlje ili koja nije rezident te zemlje, a koja je prisutna ili posluje u toj zemlji. U mnogim pravnim sustavima, stranci imaju određena prava i obveze koje se razlikuju od onih koje imaju državljani ili rezidenti. Stranac je i osoba koja privremeno boravi ili posluje u nekoj zemlji bez obzira na njezino državljanstvo. Pravila koja se primjenjuju na strance uključuju imigracijske zakone, porezne obveze, radne dozvole i prava na pravnu zaštitu.

⁷ Op.cit. Borković I., str. 168.

⁸ [apatridi - Hrvatska enciklopedija](#), pristupljeno 20.03.2024.

⁹ Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva iz 1954.([1954-Konvencija.pdf \(unhcr.org\)](#) preuzeto 20.03.2024.)

U nekim slučajevima stranci mogu imati ograničena prava u određenim područjima, dok u drugim situacijama mogu biti izjednačeni s državljanima zemlje u kojoj se nalaze.

Na primjer, u Republici Hrvatskoj, osim Ustava¹⁰, postoji i zakon koji „brine“ o strancima i nosi naziv Zakon o strancima.¹¹ Tako u Ustavu nailazimo na čl.33. koji govori da strani državljanin, kao i osobe bez državljanstva, mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj, osim ako su progonjeni za nepolitičke zločine i djelatnosti oprečne temeljnim načelima međunarodnog prava. Također, stranac koji se zakonito nalazi na teritoriju RH ne može biti protjeran ni izručen drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka donesena u skladu s međunarodnim ugovorima i zakonima.¹² S druge strane, Zakon regulira pitanje stranaca na teritoriju RH, te pitanja poput uvjeta ulaska, kretanja i boravka stranaca, rada i uvjeta rada i prava raspoređenih radnika na teritoriju RH.

Uz strance vežemo i pojam azila i supsidijarne zaštite. Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje. Supsidijarna zaštita priznat će se tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje. Kad se strancu odobri azil ili supsidijarna zaštita, ima pravo na boravak u Hrvatskoj te mu se može osigurati smještaj na teret državnog proračuna, u pravilu najduže dvije godine od dana uručjenja odluke kojom se odobrava azil ili supsidijarna zaštita te uživa prava kao što su rad, zdravstvena zaštita, obrazovanje i slično. ¹³

¹⁰ Ustav RH (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014)

¹¹ Zakon o strancima (NN 133/20, 114/22, 151/22)

¹² Ustav RH, čl.33.

¹³ [Azil i supsidijarna zaštita - gov.hr](#) (pristupljeno 07.05.2024.)

3. DRŽAVLJANSTVO EUROPSKE UNIJE

Na početku ovog poglavlja postavlja se pitanje: „Kako je uopće došlo do ideje o državljanstvu Europske unije i koji je smisao tog državljanstva?“ Znamo da od ideje sve počinje, pa je u uvodu u europskom državljanstvu najbitnije odgovoriti upravo na to pitanje. Ideja građana Europe i europskog građanstva leži u obećanju i jamstvu da će konkretna prava državljanstva pridonijeti boljitku svih, a sa svoje strane pridonosi povezivanju naroda Europe na temelju zajedničke budućnosti. Stoga, ideja europskog građanstva ne samo da može pridonijeti procesu europske integracije, već pridonosi ostvarenju mira i međusobnom razumijevanju na cijelom kontinentu. Unatoč povijesti koja je označena brojnim konfliktima, Europljani odbacivanjem negativnog nasljeđa prošlosti mogu izgraditi budućnost u kojoj se neće ponoviti pogreške iz prošlosti, pa je stoga imperativ kovanja takvog građanstva međusobno dobro upoznavanje, putovanje kroz Europu bez granica radi takvog međusobnog upoznavanja, razmjene iskustva, mogućnosti zapošljavanja te migracije bez ograničenja.¹⁴

3.1. Općenito o europskom građanstvu

Građanstvo Europske Unije, odnosno europsko građanstvo, ustanovljeno je Ugovorom o Europskoj Uniji (tzv. Maastrichtski ugovor) koji je potpisan 7. veljače 1992, a na snazi je od 1. studenoga 1993. Pojam “građanstvo” (citizenship) ovdje je upotrijebljen kao komplementarni pojam državljanstvu koje svi građani Europske Unije stječu u svojim matičnim državama. Jasno je da se iz semantičkih razloga nije mogao upotrijebiti pojam “državljanstvo” jer Europska Unija nije nadržava niti ima klasične atribute države, već je to osebujna politička zajednica bez države.¹⁵ O tome ponajbolje govori članak. 17. Ugovora koji kratko i jasno definira europsko građanstvo: “Svaka osoba koja je državljanin države članice bit će građanin Unije. Građanstvo Unije bit će komplementarno i neće biti zamjena za nacionalno državljanstvo”.

¹⁴ Grubiša, Damir. „Lisabonski ugovor i europsko građanstvo.“ Politička misao 47, br. 4 (2010): str. 196.
<https://hrcak.srce.hr/66497>

¹⁵ Ibid., str. 189.

U uvodu u poglavlje bilo je riječi o ideji europskog građanstva, a kasnije će biti riječi o ciljevima istog. Ono što zapravo građanstvo Unije svakom građaninu Unije jamči jest:

- pravo slobodnog kretanja i boravka na državnom području država članica (članak 21. UFEU-a) ([4.1.3.](#));
- aktivno i pasivno biračko pravo na izborima za Europski parlament i na lokalnim izborima (članak 22. stavak 1. UFEU-a) u državi članici u kojoj ima boravište, pod istim uvjetima kao i državljani te države (za propise o sudjelovanju na lokalnim izborima vidjeti Direktivu 94/80/EZ od 19. prosinca 1994., a za one o izborima za Europski parlament vidjeti Direktivu 93/109/EZ od 6. prosinca 1993.) ([1.3.4.](#));
- pravo na diplomatsku ili konzularnu zaštitu druge države članice na teritoriju treće zemlje (koja nije u Europskoj uniji) ako njegova država u toj zemlji nema diplomatsko predstavništvo, pod istim uvjetima koji vrijede i za državljane predmetne države članice;
- pravo na podnošenje predstavke Europskom parlamentu i pravo na obraćanje ombudsmanu kojeg je imenovao Europski parlament (članak 24. UFEU-a) u vezi s nepravilnostima u radu institucija ili tijela EU-a. Ti su postupci regulirani člancima 227. i 228. UFEU-a ([1.3.16.](#) i [4.1.4.](#));
- pravo pisanog obraćanja svim institucijama ili tijelima EU-a na jednom od službenih jezika država članica i pravo na odgovor na tom istom jeziku (članak 24. stavak 4. UFEU-a);
- pravo pristupa dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije pod određenim uvjetima (članak 15. stavak 3. UFEU-a).¹⁶

¹⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava> (pristupljeno 21.03.2024.)

3.2. Ciljevi uvođenja europskog građanstva

Državljanstvo Unije uvedeno je s namjerom približavanja Unije njenim građanima, tj. građanima država članica i jačanja veze između samih građana i Europske unije. Ova postavka očita je već iz prvih redaka dokumenta pod nazivom "Europska unija danas i sutra" donesenog na Međuvladinoj konferenciji u Dublinu 1996. godine. Dokument započinje frazom: „Europska unija pripada njezinim državljanima“. Kako bi se to postiglo, potrebno je postići sljedeće ciljeve:

- Osnažiti političku i socijalnu dimenziju Europske unije - Jačanje političke i socijalne dimenzije Unije čini se prvenstveno stavljanjem naglaska na javnopravne elemente Unije. Ako Europska unija predstavlja stanovit oblik političke zajednice, tada ona mora imati i svoje članove. Jedan od razloga uvođenja državljanstva upravo je definiranje kruga njezinih članova. Državljanstvom Unije želi se pridonijeti i razvoju demokracije u Uniji, što se navodi u Izvješću o državljanstvu Unije, posebno jačanjem demokratskog legitimiteta Unije.
- Osnažiti javno mijenje i politički identitet Europske unije - Demokratski legitimitet Unije trebalo bi zasnivati na volji članova, odnosno državljana, a ne država članica Unije. Zapravo se nastoji ojačati uključenošću građana Unije u politički život, nastoji se stvoriti novi, po karakteru politički, odnos između pojedinca i Unije, što potvrđuje i Europska komisija u Izvješću o državljanstvu Unije. Ugovor iz Maastrichta stvara neposrednu političku vezu između državljana države članice i Europske unije s ciljem stvaranja identiteta Unije, posebno priznajući državljanima Unije određena politička prava neovisno o državi u kojoj se nalaze.
- Osnažiti pravnu zaštitu osoba u Europskoj uniji - Jačanje prave zaštite osoba u Europskoj uniji izričito je sadržano u Ugovoru o Europskoj uniji, koji u članku 2. točka 3. posebno određuje ciljeve Europske unije među kojima je i jačanje zaštite prava i interesa državljana država članica uvođenjem državljanstva Unije. Pridaje se određenom krugu osoba kojima se priznaju određena prava te jamči njihova pravna zaštita.¹⁷

¹⁷ Maja Glibo, „Državljanstvo Europske unije“, str.84.-85. [196897 \(srce.hr\)](http://196897(srce.hr))

3.3. Stjecanje europskog građanstva

Ugovor o Europskoj zajednici člankom 17. propisuje: „Državljanin Unije je svaka osoba koja posjeduje državljanstvo države članice“. Ovom odredbom ujedno je jasno određena i ograničena priroda državljanstva Unije. Ona se oslanja na jednu od ključnih ustavnih odredbi Ugovora o Europskoj uniji sadržanoj u članku 6. stavka 3. koji određuje: „Unija poštuje nacionalni identitet država članica“. No, iz ovakvog određivanja državljanstva Europske unije nužno proizlaze posljedice. Prvo, državljanstvo Unije učinjeno je ovisnim o državljanstvu država članica Europske unije pa se sukladno tome i stječe stjecanjem državljanstva neke od članica. To znači da se državljanstvo Unije ne može steći izvorno, već samo posredno, odnosno putem državljanstva neke od država članica. Samo osobe državljanici država članica mogu biti i državljanici Unije te nije moguće da neka osoba postane državljaninom Unije, a da pri tome nije ujedno i državljanin države članice.

U zakonodavstvu Europske unije ne postoje određena opća pravila stjecanja državljanstva, a nisu ni propisana jednoobrazna pravila o stjecanju državljanstva u državama članicama koja bi te države članice morale primjenjivati. To ukazuje da je i dalje na svakoj državi članici da svojim propisima odredi krug osoba koje su njezini državljanici, a to se naziva načelom međusobnog priznavanja i nije ga moguće ostvariti na nacionalnoj razini, već isključivo na razini Zajednice. Poštovanje prava Zajednice protumačeno je kao upozorenje državama članicama da Sud može ograničiti ovo načelo ako postoji vjerojatnost njegova ugrožavanja. Europska unija ne može sama odlučivati hoće li određenoj osobi dati svoje državljanstvo, već to ovisi o volji države članice. Dakle, Europska unija državljanima dobiva posredno putem država članica.

Kad se govori o stjecanju državljanstva Europske unije, nailazi se na ključni problem – neuniformnost državljanstva država članica Unije. Kao što je rečeno, u državama članicama Europske unije niti postoje identične odredbe o državljanstvu, niti zajednička pravila o tome kako državljanici Unije stječu državljanstvo druge države članice. Tako se razlike između prava državljanstva u različitim državama neposredno odražavaju na sam institut državljanstva Unije. Te razlike proizlaze iz različitih političkih i pravnih tradicija svake države članice.

Primjerice, u skandinavskim zemljama primarni je način stjecanja državljanstva *ius sanguinis*, kao i u Njemačkoj i Italiji, dok se britansko državljanstvo stječe kombinacijom načela *ius soli* i *ius sanguinis*.

Ako se u razmatranje uzme prirođenje, odnosno primitak u državljanstvo, useljenicima u skandinavskim zemljama je relativno lako steći državljanstvo dok je za useljenike u Njemačkoj to mnogo teže. U Velikoj Britaniji se zahtijevaju različiti kriteriji državljanstva za britanske subjekte koji su rođeni i nastanjeni izvan područja Velike Britanije. Nadalje, pravo državljanstva se razlikuje u pitanjima hoće li dijete čiji roditelji nemaju isto državljanstvo steći državljanstvo oca ili majke, pristupu problemu dvojnog državljanstva, vremenskim ograničenjima, pretpostavkama za stjecanje posebnog odnosa prema državi članici.

Postoje samo dva načina za stjecanje državljanstva Europske unije:

1. osoba koja je rođena u nekoj od zemalja Europske unije
2. osoba koja živi u nekoj od zemalja Europske unije legalno s boravišnom dozvolom i prolazi kroz naturalizaciju.¹⁸

3.4. Dvojno državljanstvo

Dvojno državljanstvo je stanje osobe koju dvije države po svojim zakonima smatraju svojim državljaninom, a to smo već definirali u prethodnim poglavljima. Osoba s dvojnim državljanstvom ili bipatrid je osoba koja rođenjem stekne dva državljanstva ili naknadno stekne novo državljanstvo, bez da je izgubila dotadašnje. No, posebnim slučajem smatramo dvojno državljanstvo osoba koje imaju i državljanstvo Europske unije.

U Europskoj uniji koja ima naddržavna svojstva i u kojoj se provodi integracija država članica, svaki državljanin jedne od članica postaje ujedno i državljaninom Unije. Pri tome se u Ugovoru iz Maastrichta pravi terminološka razlika pa se pripadnost državi članici zove „državljanstvo“, a zajednička pripadnost Uniji „građanstvo“. U ovome je slučaju razlika i sadržajna jer „građani“ Unije imaju na cijelom njezinom području samo prava i obveze.

Proces dobivanja dvojnog državljanstva u Europskoj uniji nije baš jednostavan, ali opet i nije toliko birokratski koliko bismo očekivali. Štoviše, postoje i upute kako se isto može steći:

¹⁸ Ibid., str.85.-86.

1. Odlučiti na koji način se želi steći dvojno državljanstvo. Može ga se steći kroz brak ili naturalizacijom.
2. Naučiti što više o zemlji u kojoj se želi steći dvojno državljanstvo. Upitati vladin konzulat o određenim potrebama za naturalizaciju. Mnoge vlade zahtijevaju tečno znanje njihovog jezika, poznavanje nacionalne povijesti i određeni period boravka u toj državi.
3. Provjeriti dopušta li dobivanje dvojnog državljanstva zemlja od koje se to traži. Njemačka, Belgija i Češka Republika rijetko to dopuštaju, dok neke druge zemlje poput Francuske i Italije to češće čine.
4. Sakupiti nešto novaca. Dok mnoge zemlje imaju minimalne zahtjeve u pogledu plaćanja, stjecanju državljanstva u određenim zemljama prethodi plaćanje značajnog novčanog iznosa.
5. Pripremiti se na čekanje. U nekim zemljama, pogotovo onim sa strogim zahtjevima dvojnog državljanstva, proces stjecanja državljanstva može trajati godinama, a ne treba zanemariti ni faktor sreće.¹⁹

3.5. Gubitak europskog državljanstva

Člankom 17 Ugovora o Europskoj zajednici i vezivanjem državljanstva Unije za nacionalno državljanstvo uvedena je bitna notifikacija ovlasti država članica prilikom oduzimanja državljanstva osobama koje su ujedno državljani Unije. Vezivanjem državljanstva Unije za nacionalno državljanstvo države članice su, u pitanjima oduzimanja državljanstva, potpale pod nadzor Zajednice.

Ovo oduzimanje sada mora biti u skladu sa standardima o zaštiti ljudskih prava koje štiti Europski sud prema temeljnim načelima prava Zajednice. Nacionalna mjera koja, vrijeđajući temeljna ljudska prava koja štiti Europski sud, liši svog državljanina nacionalnog državljanstva pa slijedom toga i državljanstva Unije, ili se ne može provesti od strane nacionalnih vlasti, uključujući i sudove, ili jednostavno ne proizvodi učinak lišavanja osobe koja ima državljanstvo Unije, niti nacionalnog državljanstva niti državljanstva Unije.

¹⁹ <http://www.saznajkako.tv/photo/436/kako+dobiti+dvojno+drzavljanstvo+u+EU> (pristupljeno 20.3.2024.)

Jedine nacionalne mjere izuzete na osnovi temeljnih prava iz nadzora Zajednice jesu one koje ulaze u isključivu nadležnost država članica, a ova se isključiva nadležnost država članica čak ne može uzeti niti kao trajno utvrđena.

No, u skladu s Ugovorom o Europskoj zajednici ništa ne utječe na sposobnost države da liši državljanstva osobu u okolnostima koje ne vrijeđaju opća načela prava koja štiti Europski sud, iako takvo lišavanje ulazi u okvir prava Zajednice u skladu s člankom 17 Ugovora. Osobi koja je Europskom konvencijom o državljanstvu ovlaštena na državljanstvo države članice, a kojoj je ovo državljanstvo zbog nekoga razloga uskraćeno, bit će također automatski uskraćeno i državljanstvo Unije.

Svako takvo uskraćivanje ulazi u doseg prava Zajednice i tretirat će se kao povreda njezinih općih načela. Ovo će posebno biti slučaj kad uskraćivanje uključuje i povredu prava u pogledu obiteljskog života ili lišavanje osobe prava na državljanstvo. Slična će povreda prava Zajednice postojati i ako država članica osobi ovlaštenoj Europskom konvencijom o državljanstvu na povlaštenu tretman uskrati mogućnost stjecanja nacionalnog državljanstva i državljanstva Unije.²⁰

²⁰ Op.cit. Glibo M., str.97.-98.

4. DRŽAVLJANSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

U ovom će poglavlju poseban osvrt također biti na državljanstvo, ali u Republici Hrvatskoj. Zakon o hrvatskom državljanstvu je temeljni akt kojim je uređeno pitanje državljanstva, koji nam detaljno i precizno daje odgovore na sva pitanja vezana uz državljanstvo u Republici Hrvatskoj. Zakonom se uređuje hrvatsko državljanstvo, pretpostavke za njegovo stjecanje i prestanak.²¹ Državljanin Republike Hrvatske, koji ima i strano državljanstvo, smatra se pred tijelima državne vlasti Republike Hrvatske isključivo hrvatskim državljaninom.²²

No, i u Ustavu RH, kao temeljnom i najvišem propisu u RH, propisuje se: „Hrvatsko državljanstvo, njegovo stjecanje i prestanak uređuje se zakonom. Državljanin Republike Hrvatske ne može biti prognan iz Republike Hrvatske niti mu se može oduzeti državljanstvo, a ne može biti ni izručen drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije.²³” Nastavlja se i u čl.10, i to da Ustav garantira zaštitu prava i interesa svojih državljanina koji žive ili borave u inozemstvu i promiče njihove veze s domovinom te dijelovima hrvatskog naroda koji žive u inozemstvu jamči osobita skrb i zaštita RH.²⁴

Ozbiljnije definiranje državljanstva na prostorima Hrvatske započinje donošenjem austrijskog Općeg građanskog zakonika koji je do konca Prvog svjetskog rata vrijedio na području Istre i Dalmacije, dok je za područje Hrvatske i Slavonije ključan bio članak 50. hrvatsko-ugarskog Sabora iz godine 1879.²⁵ Upravo je Opći građanski zakonik najvećim dijelom utjecao na formiranje hrvatskog pravnog sustava, pa samim time i na načine stjecanja državljanstva. Temeljno načelo, koje i danas poznajemo, bilo je *ius sanguinis*, ali primjenjivan je bio i institut naturalizacije, koja je pak mogla biti prešutna ili svečana, ovisno o činjenici društvene pripadnosti ili dugotrajnog naseljenja.²⁶ S druge pak strane, gubitak državljanstva bio je vezan uz činjenicu iseljenja s područja države.²⁷

²¹ Zakon o hrvatskom državljanstvu (NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21) čl.1

²² Ibid., čl.2

²³ Ustav RH, članak 9.

²⁴ Ibid. članak 10.

²⁵ Op.cit. Borković I. str.175.

²⁶ Kosnica, I., Državljanstvo i Opći građanski zakonik u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1853. do 1879., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 63, br. 5–6, 2013., str. 1145.

²⁷ Ibid., str. 61.–80.

Današnji koncept regulacije državljanstva slijedi jugoslavensko zakonodavstvo, koje je kao načine stjecanja državljanstva poznavalo *ius sanguinis*, rođenje na teritoriju SFRJ, naturalizaciju te stjecanje prema međunarodnim ugovorima, dok je gubitak bio moguć otpustom, odricanjem, prema međunarodnim ugovorima te oduzimanjem, danas suprotno demokratskim standardima i načelima.²⁸

Zakonom o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske iz 1977. godine.²⁹, s obzirom na složenu državnu zajednicu, uz republičko državljanstvo Hrvatske, državljani Socijalističke Republike Hrvatske automatski su bili i državljani federacije, te su u skladu sa socijalističkim svjetonazorom, državljani svih federativnih jedinica uživali jednaka prava u svakoj od tih jedinica. Što se tiče stjecanja državljanstva u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, ono se stjecalo na temelju *ius sanguinis*, rođenjem na teritoriju SR Hrvatske, primitkom, naturalizacijom te međunarodnim ugovorima, dok je prestanak nastupao otpustom, odricanjem, oduzimanjem, stjecanjem državljanstva druge socijalističke republike te prema međunarodnim ugovorima.

Zakon o hrvatskom državljanstvu, koji je, kako je spomenuto, temeljni akt po pitanju državljanstva, donesen je 1991. godine i u njemu se hrvatskim državljaninom smatrao onu osobu koja je na dan 8. listopada 1991. godine imala status hrvatskog državljanina, sukladno Zakonu o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske iz 1977. godine. Od donošenja 1991. godine Zakon je imao niz izmjena, ali je najvažnija bila izmjena iz 2011. godine kada su nemalo postroženi uvjeti za stjecanje hrvatskog državljanstva. Te izmjene išle su u tri pravca, pa uz stroge uvjete za stjecanje državljanstva, uvodi se i tzv. “ispit znanja” za osobe koje hrvatsko državljanstvo stječu naturalizacijom te su konačno definirani iseljenik i pripadnik hrvatskog naroda.³⁰ Bitna izmjena Zakona bila je i 2019.godine, a o istoj će biti više u narednom poglavlju koji će govoriti o stjecanju hrvatskog državljanstva.

²⁸ Op.cit. Borković I., str.176.

²⁹ Zakon o državljanstvu SR Hrvatske iz 1977. ([Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske iz 1977. godine – Wikizvor \(wikisource.org\)](#) pristupljeno 4.4.2024.

³⁰ Staničić, Frane, Važnije promjene u hrvatskom državljanstvu nakon novele Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2011., Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 33, br. 2, 2012., str. 91.–938.

4.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva

Zakon o hrvatskom državljanstvu drži se četiriju temeljnih načina stjecanja hrvatskog državljanstva, a to su ius sanguinis ili podrijetlo, rođenje na teritoriju RH, prirođenje odnosno naturalizacija te međunarodni ugovori, pa se jasno uočava kako nema znatnijeg odmicanja od Zakona o državljanstvu SR Hrvatske iz 1977. godine. Najvažniji način stjecanja državljanstva je podrijetlom, a najkompleksniji je svakako način stjecanja državljanstva naturalizacijom.

Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva mogu podnijeti stranci te prirođenjem steći hrvatsko državljanstvo ako ispunjavaju pretpostavke propisane Zakonom. Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem podnosi se osobno u policijskoj upravi, odnosno policijskoj postaji, prema mjestu odobrenog privremenog, odnosno stalnog boravka. Iznimno, ako se radi o osobi s invaliditetom, zahtjev se može podnijeti putem zakonskog zastupnika ili ovlaštenog opunomoćenika. Ako podnositelj zahtjeva nema odobren privremeni ili stalni boravak u Republici Hrvatskoj, zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem podnosi se putem diplomatske misije ili konzularnog ureda Republike Hrvatske u inozemstvu. Hrvatskim državljaninom postaje se danom uručenja pozitivnog rješenja te se nakon toga stranka upisuje u knjigu državljana u nadležnom matičnom uredu.³¹

Postupak stjecanja hrvatskog državljanstva provodi Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske koje je i nadležno za tumačenje odredaba Zakona o hrvatskom državljanstvu.³²

4.1.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom

Temeljno načelo za stjecanje hrvatskog državljanstva je, kako je već spomenuto, ius sanguinis. Stoga, na temelju tog načela hrvatsko državljanstvo stječe dijete:

- čija su oba roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljani
- čiji je jedan od roditelja u trenutku rođenja djeteta hrvatski državljanin, a dijete je rođeno u Republici Hrvatskoj

³¹ <https://mup.gov.hr/drzavljanstvo-325/325> (pristupljeno 25.3.2024.)

³² [Stjecanje hrvatskog državljanstva - gov.hr](https://mup.gov.hr/drzavljanstvo-325/325) (pristupljeno 25.3.2024.)

- stranog državljanstva ili bez državljanstva kojeg su prema odredbama posebnog zakona posvojili hrvatski državljani.³³

Izmjenama Zakona iz 2019. godine, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020. godine, omogućeno je stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom (bez dobne granice od 18 godina kako je do tada bilo propisano osobama rođenim u inozemstvu) osobi čiji je jedan od roditelja u trenutku njezina rođenja hrvatski državljani ako do navršene 21. godine života bude prijavljena u diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske u inozemstvu ili u matičnom uredu u Republici Hrvatskoj radi upisa u evidenciju kao hrvatski državljani.³⁴

Čl. 5. st. 2. propisuje da hrvatsko državljanstvo podrijetlom stječe i osoba starija od 21 godine života, rođena u inozemstvu čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljani, ako u roku od 3 godine od stupanja Zakona na snagu podnese zahtjev za upis u evidenciju hrvatskih državljana, a Ministarstvo unutarnjih poslova prethodno utvrdi da ne postoje zapreke iz čl. 8. st. 1. t. 5. istog Zakona. To se odnosi na pretpostavku da osoba mora poštivati pravni poredak RH, podmiriti dospjela javna davanja i ne smiju postojati sigurnosne zapreke za njegov primitak u hrvatsko državljanstvo.³⁵

Također, ako je osoba rođena u inozemstvu, čiji je jedan roditelj u trenutku rođenja hrvatski državljani, a ne udovoljava pretpostavci iz čl.5.st.1., steći će državljanstvo ako nastupi situacija da osoba ostane bez državljanstva.³⁶

4.1.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem

O stjecanju hrvatskog državljanstva rođenjem nam govori čl. 7. Zakona o hrvatskom državljanstvu i to: „*Hrvatsko državljanstvo stječe dijete koje je rođeno ili nađeno na području Republike hrvatske, ako su mu oba roditelja nepoznata ili su nepoznatog državljanstva ili su bez državljanstva. Djetetu će prestati hrvatsko državljanstvo ako se do navršene 14. godine njegova života utvrdi da su mu oba roditelja strani državljani.*“³⁷

³³ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.4.

³⁴ <https://gov.hr/hr/olaksano-stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/1738?lang=hr> (pristupljeno 25.3.2024.)

³⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.5.st.2.

³⁶Ibid., čl.5.st.3.

³⁷Ibid., čl.7.

4.1.3. Stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem

Jedan od načina koji Zakon predviđa je i stjecanje državljanstva prirođenjem, odnosno naturalizacijom. Hrvatsko državljanstvo može se prirođenjem steći po pravnim osnovama kao što su: boravak u RH, rođenje u RH, po osnovi braka ili životnog partnerstva s hrvatskim državljaninom, po osnovi iseljenja, postojanja interesa za RH, pripadnosti hrvatskom narodu te po osnovi ponovnog primitka u hrvatsko državljanstvo.³⁸

Da bi stranac podnio zahtjev za primanje u hrvatsko državljanstvo mora udovoljavati sljedećim pretpostavkama:

1. da je navršio 18 godina života
2. da ima otpust iz stranog državljanstva ili da podnese dokaz da će otpust dobiti ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo. Smatrat će se da je udovoljeno pretpostavci iz točke 2. ako je zahtjev podnijela osoba bez državljanstva ili koja će ga prema zakonu zemlje čiji je državljanin izgubiti samim prirođenjem.
3. da živi u Republici Hrvatskoj s prijavljenim boravkom 8 godina neprekidno do podnošenja zahtjeva i ima odobren status stranca na stalnom boravku
4. da poznaje hrvatski jezik i latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje (Osoba starija od 60 godina ne mora udovoljavati ovoj pretpostavci)
5. da poštuje pravni poredak Republike Hrvatske, da je podmirio dospjela javna davanja te da ne postoje sigurnosne zapreke za njegov primitak u hrvatsko državljanstvo.

S druge strane, maloljetna djeca mogu prirođenjem steći hrvatsko državljanstvo:

1. ako oba roditelja stječu državljanstvo prirođenjem
2. ako prirođenjem stječe državljanstvo samo jedan roditelj, a dijete živi u Hrvatskoj i ima odobren stalni boravak
3. ako jedan od roditelja stječe državljanstvo prirođenjem na temelju članka 11. stavka 1. ili članka 16. Zakona o hrvatskom državljanstvu

³⁸ [Stjecanje hrvatskog državljanstva - gov.hr](https://www.gov.hr) (pristupljeno 25.3.2024.)

4. ako prirođenjem stječe državljanstvo samo jedan roditelj, drugi je bez državljanstva ili nepoznatog državljanstva, a dijete živi u inozemstvu.³⁹

Članak 8. Zakona nam dakle propisuje niz pretpostavki kojima je potrebno udovoljiti, no čl. 8a je također bitan za strance koji u trenutku podnošenja zahtjeva nemaju otpust iz stranog državljanstva ili nemaju dokaz da će otpust dobiti ako budu primljeni u hrvatsko državljanstvo, a to je da će se izdati zajamčenje primitka u hrvatsko državljanstvo uz udovoljavanje ostalih pretpostavki. Zajamčenje se izdaje s rokom važenja od dvije godine.⁴⁰

4.1.4. Stjecanje hrvatskog državljanstva po međunarodnim ugovorima

Tijekom 20. stoljeća u cijelom svijetu uočen je istovremeni porast slučajeva apatridnosti te svijesti i skrbi o ljudskim pravima. Međunarodno se pravo, u dijelu u kojem uređuje pitanja vezana uz državljanstvo, razvijalo u dva pravca: štiti i pomagati osobama bez državljanstva te, slijedom toga, pokušati ukinuti ili barem smanjiti pojavu apatridnosti.⁴¹

Članak 12. Zakona o hrvatskom državljanstvu propisuje da će stranac, čije bi primanje u hrvatsko državljanstvo predstavljalo interes za RH, također steći hrvatsko državljanstvo prirođenjem, naravno uz ispunjenje pretpostavki iz čl. 8. istog zakona.⁴²

Posebnost ovakvog načina stjecanja je u tome što Zakon pruža mogućnost sklapanja takvih ugovora kojima bi bilo moguće predvidjeti uvjete pod kojima bi se moglo stjecati hrvatsko državljanstvo. Takvi međunarodni ugovori bi morali proći čitavu proceduru njihova sklapanja i eventualne ratifikacije da bi bili pravno valjani i da bi u njima sadržane odredbe o stjecanju hrvatskog državljanstva imale puni pravni učinak.⁴³

³⁹ <https://gov.hr/hr/stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/460?lang=hr> (pristupljeno 2.4.2024.)

⁴⁰ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.8.-8a

⁴¹ Državljanstvo i apatridnost, priručnik za parlamentarce, br.11 - 2005.

(http://www.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf) pristupljeno 26.3.2024.

⁴² Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.12.

⁴³ Op.cit.Borković I., str.182.

4.2. Prestanak hrvatskog državljanstva

Kako je već spomenuto, članak 9. Ustava kazuje kako se stjecanje te gubitak hrvatskog državljanstva uređuju zakonom. Njime je postavljeno i temeljno pravo državljanina Republike Hrvatske prema kojemu on ne može biti prognan iz RH, ne može mu se oduzeti državljanstvo niti može biti izručen drugoj državi, osim kada je odluka o izručenju donesena sukladno međunarodnom pravu ili pravu Europske unije. Ovaj članak ograničava državu u samovoljnom oduzimanju državljanstva koje može prestati samo izričitom voljom državljanina. Pojam “državljanin” u Ustavu se eksplicitno spominje i u članku 32. prema kojemu svaki državljanin RH ima pravo napustiti teritorij RH te se naseliti u drugoj državi, no ostaje otvorena mogućnost povratka u domovinu u bilo kojem trenutku.⁴⁴

Prema članku 17. Zakona, hrvatsko državljanstvo prestaje otpustom, odricanjem te prema međunarodnim ugovorima.

4.2.1. Prestanak hrvatskog državljanstva otpustom

Za otpust, kao način prestanka državljanstva, možemo reći da je najstrožiji oblik prestanka hrvatskog državljanstva s obzirom na to da se provodi upravni postupak, a isto tako državljanin mora ispuniti sljedeće uvjete:

1. imati navršenih 18 godina života
2. nemati smetnji po pitanju vojne obveze
3. imati podmirene dužne poreze, takse i druge javne dadžbine te obveze prema pravnim i fizičkim osobama u RH koje nose izvršni naslov
4. osoba mora urediti imovinske odnose iz bračnog odnosa te odnosa roditelja i djece prema hrvatskim državljanima i prema osobama koje ostaju živjeti u RH

⁴⁴ M. Guštin, Državljanstvo kao temeljna odlika državnog suvereniteta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na države zapadnog Balkana i građanstvo Europske unije, 2019., str.232.

5. imati strano državljanstvo ili dokaz da će dobiti strano državljanstvo otpustom iz hrvatskog.⁴⁵

Uz ispunjenje navedenih uvjeta, državljanin neće dobiti otpust iz državljanstva ako se protiv njega vodi kazneni postupak za kazneno djelo za koje se goni po služenoj dužnosti te u slučaju izvršavanja kazne zatvora, dok tu kaznu ne izvrši.⁴⁶ Premda je prema prirodi stvari očekivano da kada se osoba jedanput otpusti iz državljanstva, za ponovno stjecanje mora ispočetka ispunjavati propisane uvjete, Zakon u vezi s tim pitanjem ipak sadrži iznimku. Dakle, rješenje o otpustu ukida se po zahtjevu osobe koja je dobila otpust ako u roku od tri godine nije stekla strano državljanstvo, a o tome je u roku od naredne tri godine obavijestila diplomatsku misiju ili konzularni ured Republike Hrvatske u inozemstvu ili neposredno tijelo nadležno za donošenje rješenja o otpustu.⁴⁷

4.2.2. Prestanak hrvatskog državljanstva odricanjem

Za razliku od prestanka hrvatskog državljanstva otpustom, za koji se smatra da je najkompleksniji, prestanak hrvatskog državljanstva odricanjem je znatno jednostavniji. Odricanjem se hrvatski državljanin s prebivalištem u inozemstvu, koji ima strano državljanstvo, odriče hrvatskog državljanstva.⁴⁸

Zahtjev za prestanak hrvatskog državljanstva mogu podnijeti hrvatski državljani ako uz hrvatsko državljanstvo posjeduju i strano državljanstvo ili im strana država jamči primitak u njihovo državljanstvo pod uvjetom prestanka hrvatskog državljanstva. Zahtjev se može podnijeti osobno u policijskoj postaji, odnosno policijskoj upravi, prema mjestu prebivališta.⁴⁹

Postupak je to u kojem se punoljetni hrvatski državljanin izričitom izjavom volje odriče državljanstva pri čemu mu državljanstvo prestaje danom davanja izjave, dok rješenje o odricanju od hrvatskog državljanstva ima samo deklaratorni karakter.

⁴⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.18.

⁴⁶ Ibid. čl.18.st.2.

⁴⁷ Ibid. čl.19.

⁴⁸ Ibid. čl.21.

⁴⁹ <https://gov.hr/hr/prestanak-hrvatskog-drzavljanstva/464?lang=hr> (pristupljeno 5.4.2024.)

Prestanak državljanstva odricanjem vrijedi i za maloljetnu djecu, i to:

- na zahtjev roditelja kojima je prestalo državljanstvo odricanjem
- ili ako je hrvatsko državljanstvo prestalo odricanjem jednom roditelju, a drugi je strani državljanin.

Također, djetetu do 18.godine života, posvojenom od stranih državljana, prestat će hrvatsko državljanstvo odricanjem na zahtjev posvojitelja.⁵⁰

Kada se punoljetna osoba jednom odrekne hrvatskog državljanstva, isto ne može ponovno steći.⁵¹ No, postoji i situacija kada osoba može ponovno steći hrvatsko državljanstvo, a to je u situaciji kada je osobi kao maloljetnoj prestalo državljanstvo na temelju čl. 20. ili 22. Zakona o hrvatskom državljanstvu, a ista boravi neprekidno godinu dana na teritoriju Republike Hrvatske te da izjavu da se smatra hrvatskim državljaninom.⁵²

Na početku poglavlja spomenuto je da je postupak odricanja od hrvatskog državljanstva jednostavniji od postupka otpusta, pa ću kratko navesti razliku između ta dva postupka. Razlika je u trenutku u kojem državljanstvo prestaje te po vrsti rješenja koje se donosi. Razlikujemo konstitutivne i deklaratorne upravne akte. Konstitutivni upravni akt je akt kojim započinje, prestaje ili se mijenja neki pravni odnos te on, u pravilu, djeluje ubuduće.⁵³ Stoga, ako je osobi izdano pozitivno rješenje o otpustu, ono predstavlja konstitutivni upravni akt budući da se njime ukida hrvatsko državljanstvo te on proizvodi pravne učinke od trenutka njegova uručenja podnositelju. Druga situacija nam predstavlja deklaratorni upravni akt, budući da je to akt kojim se utvrđuje postojanje nekog prava ili pravnog odnosa⁵⁴, pa je tako rješenje o odricanju od hrvatskog državljanstva deklaratornog karaktera, što znači da se njime samo utvrđuje već postojeća situacija da se osoba odrekla državljanstva. Dolazi se do zaključka da otpustom hrvatsko državljanstvo prestaje od dana uručenja rješenja o otpustu, a odricanjem hrvatsko državljanstvo prestaje danom davanja izjave o odricanju od hrvatskog državljanstva.⁵⁵

⁵⁰ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.22.

⁵¹ Ibid. čl.21.

⁵² Ibid. čl.23.

⁵³ Op.cit. Borković I. str.365.

⁵⁴ Ibid. str.366.

⁵⁵ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.24a

4.3. Utvrđivanje hrvatskog državljanstva

Utvrđivanje hrvatskog državljanstva je vrlo specifičan postupak za razliku od postupaka stjecanja i prestanka hrvatskog državljanstva. U postupku se utvrđuje je li osoba stekla hrvatsko državljanstvo po propisima važećim do 08. listopada 1991. godine. Ukoliko se u postupku utvrdi da osoba udovoljava uvjetima za naknadni upis u knjigu državljana, smatra se hrvatskim državljaninom od rođenja, a ne od dana upisa.

Za osobe koje su državljani neke od država nastalih od bivših republika SFRJ, odlučujuća je činjenica jesu li po propisima koji su važili do 8. listopada 1991. godine stekli neko drugo republičko državljanstvo u okviru bivše SFRJ. U tom slučaju ne udovoljavaju uvjetima za utvrđivanje hrvatskog državljanstva i naknadni upis u knjigu hrvatskih državljana. Iznimno, a sukladno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN br. 102/19), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020. godine, hrvatskim državljaninom smatra se i osoba rođena u razdoblju od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991., kojoj su u trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo, ako u roku od tri godine od dana stupanja na snagu Zakona podnese zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva.

Postupak utvrđivanja hrvatskog državljanstva provodi se temeljem članka 30. stavka 1. i članka 30. a stavka 2. Zakona o hrvatskom državljanstvu. Člancima 4. i 5. Zakona propisani su uvjeti stjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom za novorođenu djecu i osobe rođene nakon stupanja na snagu navedenog Zakona, to jest nakon 08.10.1991. godine. Punoljetne osobe, koje još nisu navršile 21. godinu, podnose zamolbu/prijavu za izravan upis u maticu rođenih (ako nisu rođene u Republici Hrvatskoj) i knjigu državljana Ministarstvu pravosuđa i uprave Republike Hrvatske putem nadležne diplomatske misije ili konzularnog ureda Republike Hrvatske u inozemstvu ukoliko prebivaju u inozemstvu.

Osobe starije od 21 godine zahtjeve za upis u knjigu državljana Republike Hrvatske po odredbama članaka 4. i 5. podnose na obrascu upitnika za utvrđivanje hrvatskog državljanstva. Za osobe koje temelje zahtjev na odredbi članka 5. stavka 2. Zakona (dakle osobe starije od 21 godine, rođene u inozemstvu kojima je jedan roditelj bio hrvatski državljanin u trenutku njihovog rođenja), svojem zahtjevu obavezno, uz drugu potrebnu dokumentaciju, prilažu i uvjerenje nadležnog inozemnog tijela o nekažnjavanju, ne starije od

šest mjeseci. Odredba članka 5. stavka 2. Zakona privremenog je karaktera jer se zahtjevi mogu podnijeti u roku od tri godine od stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN br. 102/19,138/21).⁵⁶

Budući da je utvrđivanje specifični postupak u odnosu na ostale načine stjecanja hrvatskog državljanstva, u nastavku sam izdvojila obrazac, odnosno zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva iz kojeg se na prvu može vidjeti da zahtjeva unos brojnih podataka, a sve u svrhu da se utvrdi ima li osoba hrvatsko državljanstvo ili ne.

⁵⁶ <https://gov.hr/hr/utvrđivanje-hrvatskog-drzavljanstva/462?lang=hr> (pristupljeno 9.4.2024.)

Obrazac popuniti čitljivo.

Za točnost podataka odgovara podnositelj zahtjeva.

	Primljeno:		
	Broj	Pristojba	Prilog
NAZIV TIJELA KOJEMU SE ZAHTJEV PODNOSI			

ZAHTJEV ZA UTVRĐIVANJE HRVATSKOG DRŽAVLJANSTVA

PODACI O PODNOSITELJU ZAHTJEVA		
1.	Ime	
2.	Prezime	
3.	Rođeno prezime	
4.	Datum rođenja	
5.	Mjesto i država rođenja	
6.	Država, mjesto i adresa prebivališta	
7.	Država, mjesto i adresa boravka	
8.	Sadašnje državljanstvo i mjesto upisa u knjigu/evidenciju državljana	
9.	Prijašnje državljanstvo i do kada, način prestanka prijašnjeg državljanstva	
10.	Datum i način odlaska iz Republike Hrvatske	
11.	Mjesto i adresa posljednjeg prebivališta u RH <i>(ako je podnositelj živio u više mjesta u RH, navesti sva mjesta)</i>	
12.	Prebivalište podnositelja zahtjeva 1947/48. godine	
13.	Mjesto (mjesta) školovanja	
14.	Stečena stručna sprema, zanimanje	

15.	Naziv i adresa sadašnjeg poslodavca i naziv radnog mjesta	
16.	Mjesto, država i vrijeme služenja vojne obveze	
17.	Bračno stanje (neoženjen-neudana, u braku, izvanbračna zajednica, razveden, udovac-udovica)	
18.	Datum i mjesto sklapanja braka	
19.	Podaci o bračnom/izvanbračnom drugu (<i>ime i prezime, datum i mjesto rođenja, prebivalište i državljanstvo</i>)	
20.	Podaci o djetetu/djeci (<i>ime i prezime, datum i mjesto rođenja, prebivalište i državljanstvo</i>)	

PODACI O RODITELJIMA PODNOSITELJA ZAHTJEVA

PODACI O OCU

1.	Ime i prezime	
2.	Datum rođenja	
3.	Mjesto i država rođenja	
4.	Zavičajnost oca u Kraljevini Jugoslaviji na dan 6.04.1941. godine	
5.	Prebivalište 1947/48. godine	
6.	Mjesto posljednjeg prebivališta oca na području RH i godina odlaska iz RH	
7.	Državljanstvo i mjesto upisa u evidenciju državljana	
8.	Mjesto i godina smrti	

PODACI O MAJCI

1.	Ime i prezime	
2.	Rođeno prezime	
3.	Datum rođenja	
4.	Mjesto i država rođenja	

5.	Zavičajnost majke u Kraljevini Jugoslaviji na dan 6.04.1941. godine	
6.	Prebivalište 1947/48. godine	
7.	Mjesto posljednjeg prebivališta majke na području RH i godina odlaska iz RH	
8.	Državljanstvo i mjesto upisa u evidenciju državljana	
9.	Mjesto i godina smrti	

Kada su i gdje roditelji podnositelja zahtjeva sklopili brak?	
---	--

PODACI O BRAĆI I SESTRAMA PODNOSITELJA ZAHTJEVA

1.	Ime i prezime (rođeno prezime)	1.	
		2.	
		3.	
		4.	
		5.	
2.	Datum, mjesto i država rođenja	1.	
		2.	
		3.	
		4.	
		5.	
3.	Državljanstvo	1.	
		2.	
		3.	
		4.	
		5.	

U _____ dana _____

Potpis podnositelja zahtjeva

Identitet
utvrđen uvidom u

Potpis i pečat službene osobe

PRILOZI UZ ZAHTJEV:

- životopis
- važeća isprava o identitetu u ovjerenj preslici (putna isprava, osobna iskaznica) s jasno vidljivom fotografijom
- izvadak iz matice rođenih
- izvadak iz matice vjenčanih
- uvjerenje o državljanstvu iz kojeg će biti razvidno kad je podnositelj zahtjeva i po kojoj osnovi stekao strano državljanstvo
- izvadak iz matice rođenih ili izvadak iz matice vjenčanih za roditelje podnositelja zahtjeva
- dokaz o hrvatskom državljanstvu roditelja ili jednog od roditelja podnositelja zahtjeva (domovnica, potvrda matičnog ureda)
- osobe koje su iselile s područja Republike Hrvatske u inozemstvo prije 8.10.1991. godine mogu priložiti dokaz o prijašnjem jugoslavenskom državljanstvu (stari pasoš, vojna knjižica, radna knjižica i sl.)

(Prilog 1: Obrazac: Zahtjev za utvrđivanje hrvatskog državljanstva)

4.4. Evidencije o hrvatskom državljanstvu

U Republici Hrvatskoj vodi se i evidencija o državljanstvu i naziva se Knjigom državljanina, a istu vodi matični ured. Osobe koje su rođene na teritoriju Republike Hrvatske upisuju se u Knjigu državljanina prema mjestu rođenja te osobe, dok se osobe koje su rođene u inozemstvu upisuju u evidenciju prema mjestu prebivališta osobe koja je podnijela zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva.

U središnju evidenciju upisuju se osobe koje stječu hrvatsko državljanstvo na temelju odredaba ovoga Zakona, a nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj. Središnju evidenciju vodi tijelo nadležno za poslove opće uprave u Gradu Zagrebu. Ispravci podataka u evidenciji o hrvatskom državljanstvu mogu se izvršiti samo na temelju rješenja nadležnog tijela koje je odredilo upis u knjigu državljanina.⁵⁷

⁵⁷ Zakon o hrvatskom državljanstvu, čl.27.

5. DRŽAVLJANSTVO U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Budući da sam detaljno pisala o hrvatskom državljanstvu, odlučila sam dodati ovo poglavlje u kojemu ću ukratko iznijeti karakteristike državljanstva u zemljama zapadnog Balkana, te zapravo povući paralele u odnosu na hrvatsko državljanstvo.

Politički gledajući, pojam zapadnog Balkana obuhvaća države bivše SFRJ, a analiza njihove regulacije državljanstva zanimljiva je zato što se može povući niz paralela s bivšim sustavom te se mogu komparirati sličnosti pojedinih država. Konkretno, ta analiza utemeljena je na pravnim sustavima Bosne i Hercegovine (u nastavku: BiH) kao složene države, Kosova kao de facto još i dalje države u nastajanju te Srbije⁵⁸, Crne Gore i Sjeverne Makedonije. Važno je uočiti kako sve države počivaju na *ius sanguinis* kao temeljnom načelu stjecanja državljanstva.

5.1. Državljanstvo Bosne i Hercegovine

Poznato je da Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: BiH) kao država ima poseban ustroj, odnosno da je nastala na temelju svima poznatog Daytonskog mirovnog sporazuma, i to kao zajednica tri konstitutivna naroda i dva entiteta. Time je BiH nastavila svoj život kao cjelovita, suverena i neovisna država, sa međunarodnopravnim subjektivitetom u odnosima sa drugim državama i članstvom u međunarodnim organizacijama.⁵⁹

Članak 7. Ustava BiH i čl.2. Zakona o državljanstvu BiH naglašavaju da federalni karakter države prema kojemu su državljani Federacije BiH i Republike Srpske državljani BiH, a promjena državljanstva jednog od ta dva entiteta u drugi nema utjecaj na državljanstvo BiH.⁶⁰ Također, bez obzira na različitost triju naroda, svi državljani uživaju ista ljudska prava i osnovne slobode te uživaju zaštitu istih prava pod jednakim uvjetima, bez obzira na entitetsko državljanstvo.⁶¹

Ius sanguinis i rođenje na teritoriju BiH zakonskim odredbama jednako je onim hrvatskim, osim uvjeta prema kojemu dijete rođeno izvan teritorija BiH, a čiji je jedan od roditelja

⁵⁸ Op.cit. M. Guštin str.242.-243.

⁵⁹ Ustav BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 25/2009)

⁶⁰ Ustav BiH, čl.7., Zakon o državljanstvu BiH, čl.2.

⁶¹ Ustav BiH, čl.3.

državljanin BiH stječe državljanstvo BiH ako je prijavljen kao bosanskohercegovački državljanin do 23. godine života, za što je u hrvatskom zakonodavstvu predviđena granica do 18. godine života. Jasnija je i odredba o posvojenju prema kojoj dijete mlađe od 18 godina, koje je posvojio državljanin BiH, automatski stječe državljanstvo BiH.⁶²

Što se tiče stjecanja državljanstva naturalizacijom, postoji, uz recimo redoviti postupak naturalizacije, tzv. olakšana naturalizacija. Za redovnu naturalizaciju postoji niz uvjeta koji se moraju ispuniti, kao na primjer: da je stranac osoba s navršenih 18 godina, da ima odobren stalni boravak najmanje tri godine prije podnošenja zahtjeva, da dovoljno poznaje pismo i jezik jednog od konstitutivnih naroda BiH itd. S druge strane, od 10. članka Zakona navedeni su uvjeti za olakšanu naturalizaciju i to se u prvom redu odnosi na bračnog druga državljanina BiH, koji između ostalog mora ispunjavati uvjet da je u braku najmanje pet godina prije podnošenja zahtjeva, i naravno da je još u braku. Valja istaknuti čl. 13. Zakona koji osobama bez ispunjavanja određenih uvjeta za stjecanje državljanstva, mogu dobiti emigranti koji su se vratili u BiH te prva i druga generacija istih.⁶³

Prestanak državljanstva BiH može nastupiti odricanjem, otpustom, oduzimanjem te prema međunarodnim ugovorima.⁶⁴ Uvjeti za odricanje i otpust državljanstva identični su kao i oni koje nalazimo u hrvatskom zakonodavstvu, no razlika u odnosu na RH jest mogućnost oduzimanja državljanstva, pri čemu je nužno da takva mjera bude proporcionalna⁶⁵.

Naime, državljanstvo BiH može se oduzeti ako je:

- stečeno na temelju prijave
- državljanin vrši vojnu službu u stranoj državi usprkos zabrani takve službe
- nije ispunio uvjete iz čl.9. i 10. Zakona o državljanstvu BiH

⁶² Op.cit. M. Guštin str.243.

⁶³ Zakon o državljanstvu BiH, čl.9.-13.

⁶⁴ Ibid. čl.17.

⁶⁵ Op.cit. M. Guštin str.243.-244.

- kada je državljanin osuđen u ili van područja BiH pravomoćnom presudom, radi poduzimanja radnji kojima se narušavaju ustavni poredak i sigurnost države, kaznena djela koja uključuju krijumčarenje vatrenim oružjem, ljudima i slično.⁶⁶

U odnosu na oduzimanje državljanstva u bivšoj državi kada je takva zakonska odredba bila izuzetno restriktivna, ovdje se uočava element proporcionalnosti pri čemu osoba može ostati bez državljanstva samo ako za to postoji izuzetno opravdan razlog. Zbog toga je ključna i odredba članka 17. Zakona o državljanstvu BiH koja jasno proklamira kako se državljanstvo BiH ne može izgubiti ako bi osoba time postala apatrid, no gubitkom državljanstva jednog od entiteta, a ne stjecanjem državljanstva drugog entiteta, gubi se državljanstvo BiH. Stoga, iz svega izloženog, vidljiva je složenost ovakvog sustava, ne samo na državno-političkoj razini, nego i kad je posrijedi zakonodavstvo.⁶⁷

Od 2006. godine BiH je potpisnica Europske konvencije o državljanstvu.⁶⁸

5.2. Državljanstvo Srbije

Republika Srbija ima Zakon o državljanstvu Republike Srbije⁶⁹ koji je vrlo jedinstven te nije puno puta bio podvrgnut nekakvim promjenama. Izdvojila bih izmijenjeni Zakon o državljanstvu iz 2007. koji je počivao na etničkom shvaćanju nacije koje je dominiralo dugo razdoblje, a upisano je i u Ustav Srbije iz 2006. koji je Srbiju odredio kao državu srpskog naroda. Iz tog etničkog shvaćanja izvedena je cijela ustavna i zakonska arhitektura.

To je vidljivo u situaciji kada se od stranaca pri naturalizaciji izričito traži odricanje od prethodnog državljanstva, a dvojno srpsko državljanstvo dopušta se etničkim Srbima (“pripadnicima srpskog naroda”) koji nemaju prebivalište na teritoriju Republike Srbije. Dakle, dvojno se državljanstvo po odredbama istog članka dopušta i izbjeglicama rođenim u drugim republikama bivše Jugoslavije koje su izbjegle u Srbiju ili u inozemstvo, te pripadnicima drugog naroda ili etničke zajednice s teritorija Republike Srbije, koji pismenom izjavom “priznaju Republiku Srbiju kao svoju državu”. Te odredbe, iako idu u pozitivnom

⁶⁶ Zakon o državljanstvu BiH, čl.23.

⁶⁷ M Op.cit. M. Guštin str.244.

⁶⁸ Lasić, Mile, Ususret Europskoj konvenciji o državljanstvu, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 20, 2007., str. 224.– 225.

⁶⁹ "Službeni glasnik RS", br. 135/2004, 90/2007 i 24/2018

smjeru, imaju pretežno ideološko-prikrivajuću funkciju.⁷⁰ Osim tog uvjeta, kod naturalizacije postoje još neki uvjeti koji su recimo ublaženi u odnosu na hrvatski Zakon, i to da je dovoljno do podnošenja zahtjeva imati neprekidno najmanje tri godine boravka u Republici Srbiji.⁷¹ Isto vrijedi i za stranca koji je najmanje tri godine u bračnoj zajednici sa državljaninom Republike Srbije i kome je odobren stalni boravak, ali je također nužno da osoba podnese pismenu izjavu da Republiku Srbiju smatra svojom državom⁷², no to se ipak smatra stjecanjem pod povoljnijim uvjetima.

Osim spomenute naturalizacije, državljanstvo u Srbiji se može steći i podrijetlom, rođenjem na teritoriju Srbije i po međunarodnim ugovorima, što ne odstupa od Zakona o hrvatskom državljanstvu. No, ipak postoje neke razlike koje se odnose na uvjete koje je potrebno ispuniti za primitak u državljanstvo. Uvjeti stjecanja državljanstva podrijetlom te rođenjem na teritoriju Republike Srbije su da osoba starija od 18 godina života rođena u inozemstvu, a čiji je jedan od roditelja u trenutku rođenja bio državljanin Republike Srbije, a drugi strani državljanin, stječe državljanstvo Republike Srbije na temelju podrijetla, ali da do 23. godine života podnese zahtjev za upis u evidenciju državljana.⁷³

Što se tiče prestanka državljanstva Republike Srbije, ono prestaje otpustom, odricanjem ili po međunarodnim ugovorima. Uvjeti za prestanak državljanstva su dosta slični kao u hrvatskom Zakonu, kao i ponovno stjecanje državljanstva osobe nakon prestanka odricanjem ili otpustom na zahtjev roditelja, gdje je dovoljno da osoba ima 18 godina i izjava da se smatra državljaninom Republike Srbije.⁷⁴

Državljaninom Republike Srbije smatra se i državljanin SFRJ koji na dan 27. veljače 2005. ima državljanstvo druge republike ranije SFRJ, odnosno državljanstvo druge države nastale na teritoriji ranije SFRJ i prijavljeno prebivalište na teritoriju Republike Srbije u trajanju od najmanje devet godina, ako podnese pisanu izjavu da se smatra državljaninom Republike Srbije i podnese zahtjev za upis u evidenciju državljana Republike Srbije. Također, smatra se i državljanin Crne Gore koji je na dan 3. juna 2006. godine imao prijavljeno prebivalište na

⁷⁰ S. Ravlić, Nacionalne manjine i dvojno državljanstvo, Forum za sigurnosne studije, god.1, br. 1, 2017., str. 22

⁷¹ Zakon o državljanstvu Republike Srbije, čl.14.

⁷² Ibid čl.17.

⁷³ Ibid čl.10.

⁷⁴ Ibid čl.27.-34.

teritoriju Republike Srbije, ako podnese pisanu izjavu da se smatra državljaninom Republike Srbije.⁷⁵

5.3. Državljanstvo Crne Gore

Crnogorsko državljanstvo, prema Zakonu o crnogorskom državljanstvu⁷⁶, predstavlja pravnu vezu između fizičke osobe i Crne Gore i ne ukazuje na nacionalno ili etničko podrijetlo. To bi značilo da se ne morate osjećati kao Crnogorac ili biti rođeni u Crnoj Gori da biste imali crnogorsko državljanstvo.⁷⁷

Crnogorsko državljanstvo stječe se na četiri načina, a Zakonom je definirano da se stječe podrijetlom, rođenjem na teritoriju Crne Gore, primitkom te po međunarodnim ugovorima i sporazumima.⁷⁸

Osnovni način stjecanja crnogorskog državljanstva je stjecanje državljanstva podrijetlom (*ius sanguinis*), a rješenja sadržana u Zakonu omogućuju, po sili zakona, stjecanje crnogorskog državljanstva za dijete. To se pravo u Zakonu definira člankom 5. st. 6., gdje se navodi sljedeće: dijete stječe crnogorsko državljanstvo ako su oba roditelja djeteta u trenutku njegovog rođenja crnogorski državljani, pri čemu nije od značaja je li dijete rođeno u Crnoj Gori ili izvan nje ili žive li roditelji djeteta u Crnoj Gori ili ne; da postoji kombinacija principa krvne veze i mjesta rođenja po kojoj dijete stječe crnogorsko državljanstvo ako je jedan roditelj crnogorski državljanin, a dijete je rođeno u Crnoj Gori ili ako je rođeno na teritoriju druge države, a drugi roditelj je bez državljanstva ili je nepoznatog državljanstva ili je nepoznat ili ukoliko dijete ostaje bez državljanstva.⁷⁹

Crnogorsko državljanstvo gubi se na zahtjev crnogorskog državljanina, po sili zakona te po međunarodnim ugovorima i sporazumima.⁸⁰

⁷⁵ Zakon o državljanstvu Republike Srbije, čl.52.

⁷⁶ "Sl. list CG", br. 13/2008, 40/2010, 28/2011, 46/2011, 20/2014 - odluka US, 54/2016 i 73/2019)

⁷⁷ Ibid. čl.1.

⁷⁸ Ibid. čl.4.

⁷⁹ Ibid. čl.5.-6.

⁸⁰ Ibid. čl.19.

Državljanin republika bivše SFRJ koji ima prijavljeno prebivalište u Crnoj Gori prije 3. lipnja 2006. godine može steći crnogorsko državljanstvo primitkom ako nema državljanstvo druge države ili ako ima otpust iz državljanstva druge države te ispunjava uvjete iz članka 8. Zakona. Zahtjev se može podnijeti nadležnom organu u roku od godinu dana od dana početka primjene zakona. Osobe mogu podnijeti zahtjev za primitak u crnogorsko državljanstvo do 5. svibnja 2011. godine ako, pored gore navedenih uvjeta, do podnošenja zahtjeva nisu odjavila prebivalište u Crnoj Gori. Također, osoba može podnijeti zahtjev za primitak u crnogorsko državljanstvo do 31. srpnja 2012. godine, ako do podnošenja zahtjeva nije odjavila prebivalište iz Crne Gore i ako nema državljanstvo druge države ili ima otpust iz državljanstva druge države te opet ispunjava određene uvjete iz članka 8. Zakona.⁸¹

5.4. Državljanstvo Sjeverne Makedonije

Načini i uvjeti stjecanja i prestanka državljanstva Republike Sjeverne Makedonije uređeni su Zakonom o državljanstvu Republike Sjeverne Makedonije. Državljanstvo ove države može se steći na sljedeće načine: podrijetlom, rođenjem na području Republike Sjeverne Makedonije, naturalizacijom i međunarodnim ugovorima..⁸²

Državljanstvo podrijetlom stječe dijete kojem je barem jedan od roditelja državljanin Sjeverne Makedonije. Značajno je da državljanstvo stječe i dijete koje je zatečeno ili rođeno na području ove države, a roditelji su mu nepoznati, imaju nepoznato državljanstvo ili su bez državljanstva. Kod ovakvih slučajeva važno je da djetetu prestaje državljanstvo ako se prije navršenih petnaest godina života utvrdi da su mu roditelji strani državljani s tim da dijete ne može ostati bez državljanstva.⁸³

Kod stjecanja naturalizacijom, uz uobičajene uvjete (da je osoba punoljetna, financijski neovisna, nije kažnjavana...), važno je da do podnošenja zahtjeva osoba zakonito i trajno živi na području ove države najmanje sedam godina.⁸⁴

Državljanstvo Republike Sjeverne Makedonije prestaje odricanjem i prema međunarodnim ugovorima.⁸⁵

⁸¹Ibid. čl.41.

⁸² Zakon o državljanstvu Republike Sjeverne Makedonije ("Službeni glasnik RM" broj 67), čl.1 st.1 i čl. 3

⁸³ Ibid. čl. 4. i čl. 6.

⁸⁴ Ibid. čl. 7.

Državljanstvo Republike Sjeverne Makedonije mogu steći državljani drugih republika bivše SFR Jugoslavije i državljani bivše SFR Jugoslavije koji su prijavili prebivalište na području Republike Sjeverne Makedonije ako su podnijeli zahtjev u roku od godine od stupanja na snagu zakona, te pod uvjetom da imaju stalni izvor prihoda, punoljetni su i prije podnošenja zahtjeva zakonito borave na teritoriju Republike Sjeverne Makedonije najmanje 15 godina.⁸⁶

5.5. Državljanstvo Kosova

Stjecanje i prestanak državljanstva Republike Kosovo uređeni su Zakonom o državljanstvu Kosova⁸⁷. Naime, svi koji su u trenutku usvajanja novog Ustava Republike Kosovo bili zakoniti građani Kosova, uživaju pravo državljanstva Republike Kosovo. Pravo na stjecanje državljanstva Republike Kosovo, bez obzira na njihovo sadašnje mjesto boravka i državljanstvo, imaju svi građani bivše Savezne Republike Jugoslavije koji su imali stalno boravište na Kosovu na dan 1. siječnja 1998. godine. Također, to pravo imaju i njihovi direktni potomci.⁸⁸ Državljanstvo Republike Kosovo može se steći na pet načina: rođenjem, adaptacijom, naturalizacijom, na osnovu međunarodnog sporazuma i na osnovi članka 31. i članka 32. Zakona o državljanstvu Kosova.⁸⁹

Stjecanje rođenjem najčešće je od svih pet načina. Kosovsko državljanstvo rođenjem stječe dijete kojemu su u vrijeme rođenja oba roditelja državljani Republike Kosovo. Ukoliko samo jedan od roditelja ima kosovsko državljanstvo, dijete dobiva državljanstvo u slijedećim slučajevima: ako je dijete rođeno na teritoriju Republike Kosova, ako je dijete rođeno van teritorija Republike Kosovo, a drugi je roditelj nepoznatog državljanstva ili je bez državljanstva, ako je dijete rođeno van teritorija Republike Kosovo, a roditelji se slažu da dijete ima kosovsko državljanstvo. Potrebno je da odluka roditelja bude u pisanom obliku i da bude donesena prije nego dijete navrší četrnaest godina. U slučaju da ne dođe do pristanka oba roditelja, a dijete ostaje bez državljanstva, ono stječe kosovsko državljanstvo.⁹⁰

⁸⁵ Ibid. čl. 16.

⁸⁶ Ibid. čl. 26.

⁸⁷ Zakon o državljanstvu Kosova br. 04/L-215

⁸⁸ Ustav Republike Kosovo, čl. 155.

⁸⁹ Zakon o državljanstvu Kosova, čl. 5.

⁹⁰ Ibid. čl. 6.

Osim stjecanja državljanstva rođenjem, učestalo je i stjecanje naturalizacijom, tj. prirođenjem. Kod ove vrste stjecanja veoma je važno da je osoba punoljetna, da ima neprekidan boravak pet godina u Republici Kosovo nakon dobivenog stalnog boravka, da priznaje ustavni i pravni poredak Republike Kosovo, da može financijski osigurati sebe i one koje uzdržava, da je ispunio sve financijske obveze prema državi i da ima osnovno znanje jednog od službenih jezika Republike Kosovo. Ukoliko strani državljanin ne ispunjava gore navedene uvjete, isti može steći državljanstvo, ako predstavlja poseban ekonomski, kulturni, sportski, znanstveni, politički ili profesionalni interes za Republiku Kosovo.⁹¹

Zakonom o državljanstvu Kosova omogućeno je stjecanje državljanstva naturalizacijom izbjeglicama i osobama bez državljanstva, a u takvim slučajevima će nadležno tijelo posebno ubrzati proces naturalizacije. U tim slučajevima važno je da osoba ostane na teritoriju države pet godina od dana stjecanja statusa izbjeglice ili osobe bez državljanstva, da je punoljetna, da priznaje ustavni i pravni poredak Republike Kosovo i da ima osnovno znanje jednog od službenih jezika. Pravo stjecanja imaju i članovi obitelji osobe koja je podnijela zahtjev. Kada je riječ o djetetu starijem od četrnaest godina do navršениh osamnaest, neophodna je njegova prethodna suglasnost.⁹²

Također, i pripadnici Kosovske dijaspore mogu steći državljanstvo naturalizacijom. Pripadnikom dijaspore smatra se osoba koja ima zakonski i redovan boravak van Republike Kosovo, ali koja potvrdi da je rođena i da ima obiteljske i ekonomske veze u Republici Kosovo i osoba koja je nasljednik jedne generacije gore navedene osobe i koja može dokazati održavanje obiteljskih veza u Republici Kosovo.⁹³ Važno je napomenuti da se u registar državljanstva registrira osoba registrirana kao stalni stanovnik Republike Kosovo shodno Uredbi UNMIK-a br. 2000/13 za Centralnu Civilnu Registraciju.⁹⁴ Kosovsko državljanstvo se može izgubiti na tri načina: oslobođenjem od državljanstva, oduzimanjem prava od državljanstva i na osnovu međunarodnog dogovora.⁹⁵

⁹¹ Ibid. čl. 10. st. 1. i st. 3.

⁹² Ibid. čl. 14. i čl. 15. st. 1., 2. i 3.

⁹³ Ibid. čl. 16. st. 2. i 3.

⁹⁴ Ibid. čl. 31. st. 1.

⁹⁵ Ibid, čl. 19.

6. PUTNE ISPRAVE

Zakonom o putnim ispravama hrvatskih državljana osigurava se provedba Uredbe Vijeća (EZ) br.2252/2004, donesene 13. prosinca 2004., o standardima za sigurnosna obilježja i biometrijske podatke u putovnicama i putnim ispravama koje izdaju države članice (SL L 385, 29. 12. 2004.). Ova je Uredba izmijenjena Uredbom (EZ) br. 444/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, a donesena je 6. svibnja 2009. Naime, i ovom se Uredbom uređuju standardi za sigurnosna obilježja i biometrijske podatke u putovnicama i putnim ispravama koje izdaju države članice (SL L 142, 6. 6. 2009.)⁹⁶

Putna isprava je javna isprava kojom hrvatski građanin dokazuje svoj identitet i hrvatsko državljanstvo. Svaka je osoba dužna nositi valjanu putnu ispravu kada putuje u inozemstvo. Međutim, međunarodnim ugovorom može se odrediti da za putovanje u pojedine države putna isprava nije potrebna.⁹⁷

Građanin može imati samo jednu putnu ispravu. U iznimnim situacijama građaninu se može izdati i druga putna isprava ukoliko mu je potrebna radi obavljanja gospodarskih, kulturnih ili sportskih djelatnosti u inozemstvu ili iz drugih opravdanih razloga. Naime, ovo pomaže onim građanima koji moraju putovati u inozemstvo radi obavljanja neodgodivih poslova, a u tom trenutku zatražili su vizu za ulazak u neku državu, a uz zahtjev za vizu osoba mora priložiti putovnicu, a taj postupak uglavnom traje i nekoliko tjedana.⁹⁸

Postoje pet vrsta putnih isprava, a to su: putovnica, diplomatska putovnica, službena putovnica, putni list i putne isprave izdane na osnovi međunarodnog ugovora.⁹⁹

6.1. Putovnica

Putovnica je javna isprava s elektroničkim nosačem podataka koja se izdaje za neograničen broj putovanja u inozemstvo. Osoba je dužna nositi važeću putovnicu kada putuje u inozemstvo, osim ako međunarodnim ugovorom nije drukčije određeno (npr. kada je za prelazak granice dovoljna osobna iskaznica ili je dodatno potrebna viza).

⁹⁶ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana (NN 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14, 82/15, 42/20, 10/23), čl. 1.a (NN 10/23)

⁹⁷ <https://mvep.gov.hr/konzularne-informacije-153128/putne-isprave-153129/153129>

⁹⁸ <https://mup.gov.hr/zakon-o-putnim-ispravama-hrvatskih-drzavljana/179913>

⁹⁹ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, čl. 4. (NN 74/09)

Putovnicu izdaje policijska uprava, to jest policijska postaja. Hrvatskom državljaninu, koji boravi u inozemstvu, putovnicu izdaje diplomatska misija ili konzularni ured RH na tom području. Zahtjev za izdavanje putovnice podnosi se osobno propisanim obrascem koji je na raspolaganju u diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Hrvatske u inozemstvu.

Za izdavanje putovnice maloljetnoj i poslovno nesposobnoj osobi zahtjev podnosi roditelj, to jest zakonski zastupnik. Zahtjev predaju oba roditelja ili jedan roditelj ukoliko će drugi roditelj preuzeti putnu ispravu. Za izdavanje putovnice potrebno je priložiti: jednu fotografiju veličine 3,5 x 4,5 cm, postojeću putovnicu i vjerodostojan dokaz o prebivalištu. Ako se zahtjev podnosi prvi put osim identifikacijske isprave potrebno je priložiti dokaz o hrvatskom državljanstvu te izvadak iz matice rođenih ne stariji od 6 mjeseci.

Putovnica ima rok valjanosti deset godina. Građanima mlađim od 21 godine putovnica se izdaje s rokom valjanosti od pet godina.¹⁰⁰

6.2. Diplomatska ili službena putovnica

Diplomatska i službena putovnica su također javne isprave s elektroničkim nosačem podataka, ali se izdaju državnim dužnosnicima i službenicima radi efikasnijeg obavljanja državnih poslova i osiguranja njihove zaštite u drugoj državi. One se mogu izdati i članu uže obitelji i bračnom drugu i djetetu osobe koja posjeduje takvu putovnicu.

Diplomatska putovnica izdaje se predsjedniku RH, predsjedniku i potpredsjedniku Hrvatskog sabora, predsjedniku Vlade RH, potpredsjednicima Vlade i ministrima i predstojniku Ureda predsjednika RH, neovisno o svrsi putovanja.

Za potrebe službenog putovanja, diplomatska se putovnica izdaje sljedećim dužnosnicima: predstojniku Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost, načelniku Glavnog stožera Oružanih snaga RH, predsjedniku Ustavnog suda RH, predsjedniku Vrhovnog suda RH, guverneru Hrvatske narodne banke, glavnom državnom revizoru, ravnatelju Sigurnosne obavještajne agencije glavnom državnom odvjetniku RH, zastupnicima u Hrvatskom saboru, sucima Ustavnog suda RH predsjedniku Upravnog suda RH, dužnosnicima u Uredu predsjednika Republike i Protokolu Predsjednika koje imenuje Predsjednik Republike, pučkom pravobranitelju RH, državnim tajnicima ministarstava, državnim tajnicima središnjih državnih

¹⁰⁰ <https://mvep.gov.hr/konzularne-informacije-153128/putne-isprave-153129/153129>

ureda, tajniku Hrvatskoga sabora, tajniku Vlade RH, ravnateljima u ministarstvima, tajnicima ministarstava, ravnateljima državnih upravnih organizacija, gradonačelniku Grada Zagreba, predsjedniku Hrvatske gospodarske komore i predsjedniku Hrvatske obrtničke komore.¹⁰¹

Diplomatska i službena putovnica izdaju se s rokom valjanosti od pet godina.¹⁰²

6.3. Putni list

Putni list je putna isprava Republike Hrvatske koju izdaje diplomatska misija ili konzularni ured RH hrvatskom državljaninu koji boravi ili se zatekne u inozemstvu bez putne isprave (izgubljena, ukradena ili nedostupna), a radi povratka u Hrvatsku.

Istim putnim listom mogu se koristiti bračni drug i djeca korisnika putnog lista ako su upisani u putni list u koji su unesene njihove fotografije. Putni list se izdaje s rokom valjanosti koji je potreban za povratak u Hrvatsku, ali najdulje do 30 dana.

Za izdavanje putnog lista potrebno je priložiti sljedeće: osobnu iskaznicu ili drugu ispravu na temelju koje se može provjeriti identitet i hrvatsko državljanstvo podnositelja zahtjeva, 2 fotografije veličine 30 x 35 mm i postojeća putovnica čiji je rok valjanosti istekao ili koja ne može služiti svojoj namjeni, ako nije riječ o krađi ili gubitku.

Ako je hrvatski državljanin u inozemstvu ostao bez putne isprave (izgubljena ili ukradena), prijavljuje njezin gubitak ili krađu najbližoj policijskoj postaji u inozemstvu. Osoba će kod prijave nestanka putovnice dati i pisanu izjavu o svim okolnostima pod kojima je izgubila putovnicu ili joj je ona ukradena. Zahtjev za izdavanje putnog lista podnosi se osobno u nadležnoj diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske u inozemstvu.

Za maloljetne odnosno poslovno nesposobne osobe zahtjev za izdavanje putnog lista podnosi zakonski zastupnik. Uvjeti podnošenja zahtjeva su isti kao i kod podnošenja zahtjeva za izdavanje putovnice. Za putni list koji izdaje diplomatska misija ili konzularni ured naplaćuje se konzularna pristojba temeljem Zakona o upravnim pristojbama ("Narodne novine" broj 115/16).

¹⁰¹ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, čl. 9., 9.a, 9.b i 9.c (NN 74/09)

¹⁰² Ibid. čl. 15.

7. ZAKLJUČAK

Državljanstvo je temeljni i najvažniji pravni institut svakog čovjeka te se ne smije dogoditi da se čovjek nađe u situaciji da ostane bez državljanstva. Kroz analiziranje državljanstva Europske unije, Hrvatske i ostalih zemalja zapadnog Balkana utvrđeno je da je državljanstvo poseban pravni odnos koji pruža niz prava, ali i koji zahtijeva određene obveze. Smatram da je za većinu ljudi državljanstvo nešto mnogo više od jednostavnog pravnog statusa, a pritom mislim na svako čovjekovo sudjelovanje, odnosno obavljanje građanskih dužnosti, a sve u svrhu pomoći neometanom razvoju zemlje kojoj pripada. Prava, koja dolaze uz državljanstvo, poput prava glasovanja ili sudjelovanja u poroti, rezultiraju time da građani preuzimaju odgovornost za svoju državu, a bez toga je teško 'održavati' zemlju. Od građana se očekuje da poštivaju i brane Ustav, osnovu za mnoge od najvažnijih zakona i načela nacije, a nastavno i priznaju i poštivaju ostale zakone te priznaju autoritet vlade. Pišući rad, naišla sam na mnoge zanimljivosti, činjenice i definicije o državljanstvu, ali sam za mnoge već znala i susretala se s njima. No, moram izdvojiti povijesni razvoj koncepta državljanstva, odnosno kako se uopće došlo na ideju državljanstva. Iako je sve započelo s idejom da samo određeni građani imaju pravo na državljanstvo, i to viši stalež, drago mi je da se ideja državljanstva kroz vrijeme ipak realizirala drugačije, odnosno u državljanstvo kakvo poznajemo danas.

Budući da je Republika Hrvatska članica Europske unije, nezaobilazno je analizirati i izdvojiti pojedinosti upravo tzv. europskog građanstva. Ukratko, europsko građanstvo predstavlja jedinstven koncept unutar međunarodnog prava i politike. Ono ne zamjenjuje nacionalno državljanstvo, već ga dopunjuje i to na način da pruža građanima država članica Europske unije dodatna prava i slobode. Jedan od ključnih zaključaka je da europsko građanstvo ima potencijal da dodatno ojača osjećaj pripadnosti i solidarnosti među građanima Europske unije, ali zahtijeva kontinuiranu podršku od strane institucija Europske unije, i naravno, država članica. Važno je osigurati da svi građani imaju jednaku mogućnost uživanja svojih prava, bez obzira na njihovu državu članicu podrijetla ili prebivališta.

Iako sam u radu pisala o državljanstvu Europske unije i pojedinih balkanskih zemalja, u centar svega stavila sam državljanstvo Republike Hrvatske s kojim sam uspoređivala zakone, članke i pojedinosti državljanstava ostalih navedenih zemalja.

Na kraju bih i htjela zaključiti s hrvatskim državljanstvom i izdvojiti najbitnije te dati svoj osvrt. Hrvatsko državljanstvo je ključan aspekt identiteta i pravnog statusa pojedinca unutar

Republike Hrvatske. Ustav Republike Hrvatske i Zakon o hrvatskom državljanstvu imaju ključnu ulogu u definiranju pravnih okvira za stjecanje, gubitak i prava povezana s državljanstvom. Kroz rad sam istražila pitanja koja se odnose na pravne, socijalne i političke aspekte hrvatskog državljanstva, uključujući prava i obveze državljana, te ulogu državljanstva u nacionalnoj identifikaciji i koheziji.

Mišljenja sam da je jedan od ključnih izazova hrvatskog državljanstva dijaspora budući da veliki broj Hrvata živi izvan granica Hrvatske, a zakonodavni okvir nastoji održati veze s dijasporom omogućavanjem stjecanja državljanstva potomcima Hrvata u inozemstvu. Također, pitanja dvojnog državljanstva i integracije povratnika važna su u kontekstu migracija i globalizacije. Hrvatsko državljanstvo, iako utemeljeno na čvrstim pravnim osnovama, mora biti dinamično i prilagodljivo kako bi odgovorilo na suvremene izazove poput migracija, globalizacije i promjena u međunarodnim odnosima. Ono ostaje temeljni element identiteta i pravnog statusa pojedinca, no nužno je kontinuirano prilagođavati zakonodavstvo kako bi se osigurala zaštita prava državljana i promicala integracija svih članova društva.

LITERATURA

1. Borković I., Upravno pravo, 7. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002.
2. Dumbrava C., Bloodlines and Belonging: Time to Abandon Ius Sanguinis, Debating Transformations of National Citizenship
3. Glibo M., „Državljanstvo Europske unije“ , Pravnik: 46(93) 81-100 (dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/196897>)
4. Grubiša D. „Lisabonski ugovor i europsko građanstvo“ Politička misao 47, br. 4 (2010)
5. Guštin M., Državljanstvo kao temeljna odlika državnog suvereniteta u Republici Hrvatskoj s osvrtom na države zapadnog Balkana i građanstvo Europske unije, 2019. (dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/222512>)
6. Kosnica I., Državljanstvo i Opći građanski zakonik u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1853. do 1879., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu
7. Lasić M., Ususret Europskoj konvenciji o državljanstvu, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 20, 2007.
8. Ravlić S., Nacionalne manjine i dvojno državljanstvo, Forum za sigurnosne studije, god.1, br. 1, 2017.
9. Staničić F., Važnije promjene u hrvatskom državljanском pravu nakon novele Zakona o hrvatskom državljanstvu iz 2011., Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci
10. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014)
11. Zakon o hrvatskom državljanstvu (Narodne novine br. 53/1991, 70/1991, 28/1992, 113/1993, 4/1994, 130/2011, 110/2015, 102/2019, 138/2021)
12. Zakon o strancima (NN 133/20, 114/22, 151/22)
13. Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva iz 1954.([1954-Konvencija.pdf \(unhcr.org\)](#))
14. Državljanstvo i apatridnost, priručnik za parlamentarce, br.11 - 2005. (http://www.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf)
15. Ustav Bosne i Hercegovine ("Sl. glasnik BiH", br. 25/2009)
16. Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine ("Sl. glasnik BiH", br. 22/2016)
17. Zakon o državljanstvu Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 135/2004, 90/2007 i 24/2018)
19. Zakon o državljanstvu Crne Gore ("Sl. list CG", br. 13/2008, 40/2010, 28/2011, 46/2011, 20/2014 - odluka US, 54/2016 i 73/2019)

20. Zakon o državljanstvu Republike Sjeverne Makedonije ("Službeni glasnik RSM" broj 67/22)
21. Zakon o državljanstvu Kosova br. 04/L-215
22. Ustav Republike Kosovo („Službeni list RK“ br..9/2016)
23. Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana (NN 77/99, 133/02, 48/05, 74/09, 154/14, 82/15, 42/20, 10/23)
24. Zakon o državljanstvu SR Hrvatske iz 1977. ([Zakon o državljanstvu Socijalističke Republike Hrvatske iz 1977. godine – Wikizvor \(wikisource.org\)](#))
25. <https://plato.stanford.edu/entries/citizenship/>
26. [Citizenship | Definition, History, & Facts | Britannica](#)
27. [Azil i supsidijarna zaštita - gov.hr](#)
28. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava>
29. <http://www.saznajkako.tv/photo/436/kako+dobiti+dvojno+drzavljanstvo+u+EU>
30. <https://mup.gov.hr/drzavljanstvo-325/325>
31. [Stjecanje hrvatskog državljanstva - gov.hr](#)
32. <https://gov.hr/hr/olaksano-stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/1738?lang=hr>
33. [Stjecanje hrvatskog državljanstva - gov.hr](#)
34. <https://gov.hr/hr/prestanak-hrvatskog-drzavljanstva/464?lang=hr>
35. <https://gov.hr/hr/utvrđivanje-hrvatskog-drzavljanstva/462?lang=hr>
36. <https://mvep.gov.hr/konzularne-informacije-153128/putne-isprave-153129/153129>
37. <https://mup.gov.hr/zakon-o-putnim-ispravama-hrvatskih-drzavljana/179913>